

התייחסות החברה לאלימות

סקירה היסטורית

התפתחות היחס לילדים

- בשנת 1871 התפרסם במדינת ניו יורק מקרה של התעללות קשה במרי-אלן, ילדה בת אחת עשרה, בידי אמה.
- את התביעה נגד האם הגישה "האגודה לצער בעלי חיים" במדינת ניו יורק, תוך שימוש בחוק להגנת בעלי חיים.
- בית המשפט קיבל את טענת האגודה להגנת בעלי חיים, והורה להוציא את הילדה מבית אמה.

נקודת המפנה בתפיסה הרווחת

המקרה של מרי-אלן מהווה נקודת מפנה בהתפתחות התפיסה של המדינה כ"הורה-על":

- מתפיסת הילד כקניין לתפיסתו כבן-אנוש בעל זכויות.
- מתפיסה שאינה רואה את המדינה כזכאית להתערב בנעשה במשפחה לתפיסה הרואה במדינה אחראית לשלום הילד גם במסגרת המשפחה.

התפתחות היחס לילדים - המשך

- בשנת 1946 פרסם הרנטגנולוג קאפי ממצאים על שכיחות שברים בעצמות ארוכות אצל ילדים שהגיעו לחדר מיון. הוא היה הראשון שהצביע על הקשר בין הממצאים הללו לתסמונת הילד המוכה.
- בשנת 1962 תועדה לראשונה בספרות הרפואית תופעת ההתעללות בילדים בידי ד"ר קמפה. הוא תיאר הילדים קרבנות התעללות וקרא לתופעה "תסמונת הילד המוכה".

התפתחות היחס לילד - המשך

- ד"ר הנרי קמפה ועמיתיו חקרו את הגורמים לפגיעות פיזיות אצל ילדים ופרסמו מאמר נודע.
- המאמר עורר הד ציבורי נרחב, והתופעה, שעד אז הוכחשה והתאפיינה בהיעדר התייחסות ציבורית, הפכה לבעיה חברתית-רפואית מוכרת וגלויה.

המגמות שמאחורי המהפכה בגישת החברה כלפי ילדיה

- תפיסת הילד כישות בעלת זכויות הוא מושג חדש יחסית (מורג ואלבשן, 1992):
- עד למאה ה-18 נחשבו ילדים, מבחינה משפטית, לרכוש אביהם, ולכן היו חייבים בציות מוחלט כלפיו.
- לילדים לא הוענקו כל זכויות בחוק, והמדינה לא התערבה בנעשה בתוך המשפחה.
- החוקים הראשונים שעניינם הגנה על ילדים נחקקו בעקבות המהפכה התעשייתית.
- כיום, במדינות רבות ברחבי העולם, קיימת מודעות רבה לזכויות הילד.
- אחריות המדינה כ"הורה-על"

התפתחות התפיסה בישראל

בישראל התפתחה המודעות החברתית כלפי ילדים נפגעי התעללות באופן הדרגתי.

בעבר היו נפוצות התפיסות:

- זכות ההורים על ילדיהם
- פלורליזם תרבותי ודתי
- הדת והמסורת היהודית
- שכיחות התופעה

התפתחות החקיקה בישראל

- 1960 - בשנה זו נחקק החוק האזרחי "חוק הנוער (טיפול והשגחה), התש"כ - 1960", המטיל על החברה את האחריות לטפל ולדאוג לילדים הנמצאים במצבי סיכון.
- 1977 - לראשונה, נערכה חקיקה העוסקת בתופעה של התעללות מינית בקטינים ("חוק העונשין, התשל"ז-1977") וחקיקה בעניין עברות כלפי ילדים ונכים. החקיקה התמקדה בפגיעות פיזיות ונפשיות ובהזנחה.

התפתחות החקיקה בישראל – המשך

- 1989 – בעקבות מותה של מורן בת השלוש, החלה פעילות פרלמנטארית והוקמה ועדת כנסת בנושא התעללות בילדים.
- בשנה זו הוכנס לחוק העונשין תיקון מס' 26, בדבר חובת הדיווח.
- חוק זה חולל מהפכה בכל הקשור לחובת כל אזרח, ובמיוחד של אנשי מקצוע, לפעול למניעת פגיעה בילדים.

החברה הישראלית עברה שינוי משמעותי, מיחס של סובלנות וסלחנות כלפי תופעת האלימות בילדים להגבלות ואיסורים בחקיקה

המשמעות המעשית של התהליך

- הורים מתעללים הוגדרו כמבצעי עברה פלילית הצפויים לעונשים כבדים.
- הוטלה חובה על כל אדם, שהתעורר בו חשד סביר שנעברה עבירה בקטין, לדווח על כך לרשויות.
- הוטל עונש חמור על הורה/אחראי על הילד הפוגע בילד.
- הטלת עונשים על אי-דיווח.

באשר לילדים עם מוגבלות (מהתפתחות בעולם)...

- **בשנות השישים** בוצעו המחקרים המוקדמים ביותר שבחנו את היקף התופעה של התעללות והזנחה של ילדים עם נכויות.
- **שנות השמונים** מוגדרות כתקופה שבה החלו לעסוק בעולם (בעיקר בארה"ב) באופן משמעותי הן בביצוע מחקרים והן בפיתוח שירותים.
- **בשנים אלו עלתה המודעות לתופעת הניצול והתעללות השוהים במוסדות, דבר שהחל להיתפס כגורם סיכון להתעללות.**
- **לקראת סוף שנות התשעים - עלייה במודעות בדבר הצורך לפתח תיאוריות, הגדרות וכלים ייחודיים עבור אוכלוסיית הילדים בעלי הנכויות.**

ומה בישראל?

- הנושא של ילדים בעלי מוגבלויות הנתונים בסיכון אינו על סדר היום הציבורי באופן מספק.
- הוא אינו זוכה להתייחסות מעמיקה כזו הניתנת לילדים – ללא מוגבלויות הנתונים בסיכון.
- כמעט שאין מחקרים וסקרים המכמתים את התופעה.
- בארץ, הסקירה הספרותית הראשונה פורסמה בשנת 2001 (מכון ברוקדייל) ובהמשך - מחקרים בודדים נוספים שהתבצעו במסגרת עבודות מוסמך (ארגמן, 2003; ארזי, 2003; גפני, 2002; שחר, 2004). גם תהליך פיתוח השירותים החל בשנים הללו.